

Vágó József.

J. Vágó.

A VÁROSOK IPARMŰVÉSZETI FELADATAI

DR. BÁRCZY ISTVÁN ELNÖKI MEGNYITÓ BESZÉDE. MONDOTTA AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1917 MÁJUS HÓ 6-ÁN TARTOTT KÖZGYŰLÉSÉN.

világháborúnak harmadik évfordulójához közeledve tekintetünk a béke napja felé fordul. Immár nemcsak vágyainkban, de sejtésünkben is megjelenik az az idő, amikor szabad nemzetek békés munkája foglalja el a mai adáz tusák helyét. Az eljövendő világ bizonyára egészen más lesz, mint az, amely most lánggal ég. Napról napra tanui vagyunk azoknak a társadalmi földrengéseknek, melyek igen rövid idő alatt nagy változásokat idéznek elő az egész emberiség arculatán. Akár ellenségeink táborába tekintünk át, akár a mi magunk és szövetségeseink politikai életében erjedő folyamatokat figyeljük, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a világháború az egész dolgozó emberiséget éretté tette az állam életében való tevékeny közreműködésre, a népjogokra, a műveltségre és az élet legszebb javainak élvezetére. Minekünk, akik itt a magyar földön a társadalmi haladás útjait egyengetjük és egy szabad, értelmes, dolgos nemzet jövőjén örködünk, különösen amaz osztályok sorsa lebeg szemeink előtt, melyektől a magyarságnak az európai demokrácia közösségébe való beleilleszkedését várhatjuk: a polgárságé és a munkásoké. Jól tudjuk, hogy a kettőnek útjai, céljai, eszményei nem mindenben fődik egymást, de gazdasági és kulturális haladásuk még igen soká egymásra van utalva és életüknek a kerete is egységes: a város. Erős hitem, hogy a városok és a városiasság minálunk hosszú elnyomatásának ideje után most új és hatalmas fejlődési

korszak előtt áll. Azt hiszem mindnyájan egyetértünk abban, hogy azoknak, akik a városok gazdasági, művelődési és szociális szervezésének munkáját végzik, nem szabad megfelejtkezniök a városok és a városi lakosság művészi és iparművészeti igényeiről sem. Mert hiszen éppen ennek a társadalomnak volt a múltban és van a jelenben is legtöbb érzéke Magyarországon a művészi munka és ízléses alkotások megbecsülésére. Ez a városi lakosság az, amely évszázadok folyamán öldöklő háborúk közt ráért arra, hogy Istennek gyönyörű székesegyházakat emeljen és nemes ízlésű városházák homlokzatán hirdesse a maga becsületes mesteremberei tudását. Ez a városi lakosság az, amely ma, mialatt fiai Északon, Keleten és Délen ontják vérüket, mialatt a mindennapi élelmezés ezer nehézségével küzd és egyéni létének aggodalmait gyöttrik, ráér arra, hogy a művészettel, a művészi érzék erősítésével, fejlesztésével, annak a mindennapi életbe való minél erősebb begyökereztetésével is foglalkozzék.

Itt, ebben a körben talán nem szükséges külön bizonyítanom, hogy a városi élet országunknak azon részeiben, melyekben hajdan ilyenekről egyáltalán szó lehetett, szorosan egybeforrott az iparművészeti kultúrával. A polgárság a Dunántúl, a Felvidék és Erdély gócpontjaiban vagy alkotója, vagy fogyasztója volt az ipari művészetnek és a szép bútornak, a csiszolt serleg, a zománc-ékszer, még a vésett, faragott pipa is éppen úgy lelki gyönyörűségek forrása volt neki, mint a szárnyas oltár vagy az arannyal hímzett miseruha. Hiszen még állnak a szepesi városok templomaiban a faragott székek az oltár mellett,

melyekben tisztos kézművesek a polgárosztály öntudatával foglalhatták el megkülönböztetett helyüket. Sárosmegye és a bányavárosok, Kassa és Kolozsvár múzeumaiban e polgári céhek remekbe készült tárgyai még hirdetik a fegyverkovácsok, takácsok, szőnyegszövők, ötvösök és annyi más mesterség izléses voltát. A budai csinos és kedves empireházak kőfaragásai és kovácsoltvasmunkái nem éppen annyira kifejezik-e a régi városépítész tudatos rendjét, mint ahogy a holicai és herendi, stomfai és tatai kerámia felkapott termékei, melyeket ma véka aranyakkal fizetnek, a régi polgári család művészi igényeit hirdetik? Az egész mai régiségkedvelés, aukció-láz, biedermeier-szerelem — melyről a felszínes gondolkozás azt hiszi, hogy csupán a hadseregszállításban szerzett könnyű milliókkal függ össze —, ez a nagy tisztélet az antikvitások láttára tulajdonképpen a régi becsületes mesteremberek értékes iparművészeti kultúráját igazolja.

Mindennek pedig a városi élet volt a melegágya és ha mi az eljövendő békeidőktől a becsületes jó ipari munka, a nemes bútorok, az izléses szövött holmik, szépen illusztrált könyvek, az íthon készült ruhák, a hajdanihoz méltó porcellánok és ékszerek szeretetét követeljük, úgy elsősorban a városi lakosságot kell az iparművészet fogyasztására szerveznünk. Bizonyára senki sem gondol e pontnál a fogyasztóknak olyasféle szervezésére, amely csak feleslegesen szaporítaná a gyakran felbukkanó s mihamar eltűnő efajta egyesülések számát. Hanem a meglévő társadalmi szervezeteknek, elsősorban a kluboknak, kaszinóknak és mindenféle kulturális célú köröknek lelkiismereti kérdésévé kell tenni a művészi ipar következetes pártolását. A társaséletnek e szervei a legnagyobbtól kezdve a legkisebbig, az arisztokratikus zárkózottságú kaszinóktól a vidéki olvasóköriekig mind többé-kevésbé kulturális célok előmozdítására létesültek. E kultúra fogalmába pedig az is beletartozna, hogy a művészettel is törődjenek valamelyest, izlésnevelők legyenek a szó gyakorlati értelmében és a munkája után üdülést kereső polgárnak bizonyos szépséggel szolgáljanak. S mit látunk a valóságban ama hangzatos művészetápolási programból, mellyel egy-egy alapszabály szép fogalmazásában találkozunk? Alig van az országnak három-négy olyan kaszinója, melynek évi költségvetésében művásárlásra szánt összegek is helyet foglalnának! Az iparművészet pedig egyszer és mindenkorra szóló kielégítést kap a klubhelyiség berendezése alkalmával, amikor az angol bőrbútorok és mammut-fotelek közé szmirnaszőnyegek és aranyoskeretű tükrök kerülnek. Azokból az

összegekből, amelyeket minálunk a kultúrcélzatú egyesületek társasvacsorákra, borestékre, tombolákra, jelmezestélyekre, velencei éjszakákra és narancsligetek létesítésére költenek, a művészek százainak lehetne fényes megélhetést biztosítani és a társadalom izlését a legjobb munkákkal nevelni. Amit ez intézményektől várni lehet, az az, hogy részint ismeretterjesztő előadásokkal, részint vásárlásokkal és megrendelésekkel igyekezzenek a szép dolgok iránt való fogékonyságot felköltetni. Ha már nem tudják a baccarat-t kipusztítani, legalább jusson az e címen befolyó kaszinójövedelmekből valami a hazai művészi kultúrának is. Hányféle alkalom nyílik ezekben az intézményekben szép tárgyak beszerzésére, ajándékszerlegek, díszes feliratok, albumok, emlékérmek, jubileumi dísz tárgyak beszerzésére, sportjutalmak megrendelésére, grafikai munkák, jelvények, meghívók, táncrendek készítésére stb.

A városi polgárság Magyarországon az utóbbi évtizedekben az irodalom, tudomány és művészet megbecsülésében igen nagy haladást tett. De azt lehet mondani, hogy az egyesek áldozatkészsége e tekintetben messze felülmúlja a polgári szervezetek kötelességteljesítését. Vonatkozik ez elsősorban a városi polgárság látható közigazgatási szerveire: a városi municipiumokra. Ama nagy építészeti, szociális és kulturális feladatok közepette, melyek e testületekre a gyors fejlődés következtében hárultak, mintha megfeledeztek volna arról, hogy a képzőművészetekre és iparművészetre is szükség van a társadalom életének jobbítására és szépítésére irányuló küzdelemben. S még legtöbb nagyvárosunk a városrendezés tekintetében messzemenő esztétikai körültekintéssel jár el: modern tervezőkkel új városházákat építtet, városszabályozási, fásítási, köztérdíszítési, temetőépítészeti és egyéb tevékenységeibe művészi elveket visz be, másfelől azt is látjuk, hogy az egyes hivatalok belső berendezése még mindig a bürokrácia ridegségét tükrözi vissza. Az a kezdeményezés, melyet a főváros ebben a tekintetben tett, hogy a hivatalszobák falait a mai festőnemzedék java alkotásaival díszíti és az ablakokat barátságos virágokkal frissíti fel, csak kevés követőre lelt az országban. Pedig ha valahol, úgy a hivatalszobákban van szükség szívet felderítő színekre. E részben tehát még fontos feladatok várnak Társulatunkra, melynek ilyen irányú kezdését a jövőben hatásos propagandával kell folytatnia. Hogy közigazgatási kormányhatóságainkban nem hiányzik ehhez a támogató hajlam, azt a közelmúltban több ízben tapasztalhattuk. Elég, ha a felsőbb hatóságok ama jóakarására hivatkozom, mellyel bennünket támogattak a hősök

emlékének művészi megörökítése, a törvényhatóságok hódoló felirata és a nemesi okleveleknek magyar iparművészeknél való megrendelése ügyében. A magyar értelmiségnek az a része, mely ma a közigazgatás és a jogszolgáltatás hivatalait vezeti, javarészt megértő, humánus szellemmel, okos ítélőképességgel bír. És az a magyar iparművész és becsületes iparművész kultúra, melynek szolgálatában mi állunk, nem idegen nekik, ha meggyőzzük róla, hogy amit mi akarunk, nem fényűző, cifra berendezkedés, hanem a szoliditásnak látható kifejezése a jó anyagon és a tisztességes, tartós munkán.

De nem szeretném, ha abba a hibába esnénk bele, hogy jó magyar szokás szerint minden támogatást fölülről várjunk és minden kezdetben a hivatalos beadványok hosszú útjain át jussunk a megvalósításhoz. Tartunk már ott talán Magyarországon is, hogy az iparművészetnek nincs szüksége folytonos hatósági gyámkodásra, előszobákban való kilincselésre, protektorfogdosásra. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt még szokás volt keseregni azon, hogy a magyar ember nem olvas könyvet és a magyar könyvkiadás a legrosszabb üzlet. Ma talán a legsiránkozóbb kiadók is elismerik, hogy annyi már az olvasó, amennyit alig bír ellátni a termelés. Egy évtized előtt még legismertebb zeneművészek is csak kevés megértőnek játszottak, ma azt látjuk, hogy nemcsak a főváros, de nagyobb vidéki városaink közönsége is csak úgy habzsolja a magasabbrendű zenei élvezeteket. A képzőművészet meg éppenséggel a legsajnálatraméltóbb helyzetben volt még négy-öt évvel ezelőt is gazdasági szempontból, ma pedig magában a fővárosban vagy két tucat műkereskedésben árulják a festők képeit és amit azelőtt mindenki káprázatos álomnak hitt, abból valóság lett: magyar emberek neves magyar művészek vásznait szó nélkül, alku nélkül, nagy bankókkal fizetik meg. Ha ezek után azt kérdezzük magunktól, hogy az iparművészetnek nincs-e meg éppen úgy az érvényesülési területe a városi polgárságban, mint a könyveknek, muzsikának, festészetnek — mit felelünk erre? Vagy talán a mi tervezőművészeink, lakásberendezőink, üvegfestőink, keramikusaink, vasműveseink, könyvdíszítőink és textilműveseink kevésbé volnának tisztában az élet kívánalmaival, mint amazok? Ez ugyebár alig tételezhető fel azokról, akiknek keze jóformán állandóan a társadalom ütőerén van? Ha az iparművészet és a városok polgársága még sem talált eddig egymásra, akkor ez

nem az egyiknek vagy másiknak készségén múlt, hanem a szervezés hiányosságaiból ered. A magyar közönségnek, mint e példák mutatják, nem elég művészetet tanítani, hirdetni és propagálni, hanem a leginkább praktikus megoldáshoz kell nyulni: oda kell vinni eléje a művészetet. Kívánatosná kell tenni a számára, kínálni kell neki, kirakatba tenni.

Ezért vár miránk a magyar iparművészet fejlesztésében a közel jövőben az a legsürgősebb gyakorlati megoldás, mellyel a művészi termelés elhelyezését biztosíthatjuk: a régóta emlegetett iparművészeti bolt létesítésének szüksége. Amikor azt látjuk egyfelől, hogy a kedvezőbb gazdasági alakulatok és ízlésesebb felfogások miként fokozzák fel a polgárság igényeit szép holmik irányában és azt látjuk másfelől, hogy az utolsó néhány év alatt mennyi értékes tehetség bukkant fel iparművészeink közt nagyszerű technikával és finom formaképzéssel — ezt az elárúsítási helyiség-kérdést sürgető szükségnek tartjuk. Engedjék meg, hogy ezúttal csak utaljak Társulatunk vezetőségének, választmányának és különféle bizottságainak serény előmunkálataira, melyekkel e kérdést rövidesen dülőre akarják juttatni. És engedjék meg azt is, hogy amikor a közel jövőben a Társulatra váró emez irányító, nevelő és szervező munkának reális feladatait kijelöltem, akkor az iparművészet ügye iránt érdeklődő egész magyar közönség közreműködését kérem. Mert ki tudja, minő illetéktelen versengések, külföldről jövő ipari beözönlés erejét kell majd lebírnunk? A háború után elkövetkező újabb honalapítás minden magyar erőnek végsőkéig fokozott nagy munkáját fogja követelni. Az Iparművészeti Társulat, mely a háborúban elesett magyar vitézek emlékezte körül lerófta már hazafias kötelessége egy részét, most részt kér abból a munkából, mellyel az élve hazatérőknek tartozik. Ízlést, művészi készséget akar adni a rokkant katonáknak számaik mellé, hogy diadalmasan állják meg a gazdasági harcok nehéz csatáit is. És egy megértő, minden jót, szépet méltányoló fiatal magyar demokratikus társadalmat akar, melyben megvan a kedv és megvan a képesség arra, hogy annyi zivataros év után szépen, nemesen élhesse emberi életét s ezt a harmonikus szépséget is demokratizálva bevigye nemcsak a jómódúak, de a kisemberek, a munkáscsaládok otthonába is. Abban a reményben, hogy ez a mi közreműködésünkkel valóra fog válni, nyitom meg az Iparművészeti Társulat mai közgyűlését.

